

## INSON HUQUQLARI SOHASIDA SUN'IY INTELLEKT VA XAVFSIZLIKNING O'RNI

**Baxronov Ravshan Rashid o'g'li**

**Annotatsiya:** *Maqolada sun'iy intellektning inson huquqlari sohasida qo'llanilishi bilan bog'liq imkoniyatlar va xavf-xatarlar atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, AI tizimlarining keng tarqalishi bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda, jumladan, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, kamsitishlar va boshqalar. Shu bilan birga, AI texnologiyalari inson huquqlarini himoya qilish va monitoring qilishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada AI sohasini tartibga solish, xavfsizlikni ta'minlash va manfaatdor tomonlar hamkorligini yo'lga qo'yish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

**Kalit so'zlar:** *sun'iy intellekt, inson huquqlari, xavfsizlik, texnologiya, huquq buzilishlari*

## РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И БЕЗОПАСНОСТИ В ОБЛАСТИ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

**Бахронов Равшан Рашидович**

**Аннотация:** *В статье подробно анализируются возможности и риски, связанные с применением искусственного интеллекта в области прав человека. Согласно исследованию, широкое распространение систем искусственного интеллекта вызывает ряд проблем, включая безопасность личных данных, дискриминацию и многое другое. В то же время технологии искусственного интеллекта также становятся все более важными для защиты и мониторинга прав человека. В статье даются рекомендации по регулированию индустрии ИИ, обеспечению безопасности и налаживанию сотрудничества с заинтересованными сторонами.*

**Ключевые слова:** *искусственный интеллект, права человека, безопасность, технологии, правонарушения*

## THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND SECURITY IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS

**Bakhronov Ravshan Rashidovich**

**Abstract:** *The article provides a comprehensive analysis of the opportunities and risks associated with the use of artificial intelligence in the field of human rights. According to the results of the study, the prevalence of AI systems is causing a number of*

*problems, including personal data security, discrimination, etc. At the same time, AI technologies are also important in the protection and monitoring of human rights. The article provides recommendations for regulating the AI sector, ensuring security, and establishing stakeholder cooperation.*

**Keywords:** *artificial intelligence, human rights, security, technology, law violations*

## **KIRISH**

Sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari jadal rivojlanib bormoqda va inson hayotining barcha jabhalariga, jumladan, inson huquqlari sohasiga ham ta'sir ko'rsatmoqda [1]. AI tizimlarining keng qo'llanilishi bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda, chunki ular shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, kamsitishlar va boshqa salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin [2]. Shu bilan birga, AI inson huquqlarini himoya qilish va monitoringida ham muhim rol o'ynashi mumkin [3]. Ushbu maqolada AI va xavfsizlikning inson huquqlari sohasidagi o'rni batafsil o'rganiladi.

## **USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI**

Tadqiqot AI, xavfsizlik va inson huquqlari bo'yicha ilmiy maqolalar, hisobotlar va boshqa manbalarga tayanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, AI rivojlanishi bilan bir qatorda, uning salbiy ta'sirlarini kamaytirish va xavfsizlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega [4, 5]. Inson huquqlari bo'yicha faoliyat yurituvchi tashkilotlar AI bilan bog'liq muammolarni hal qilishda faol ishtirok etmoqdalar [6]. Shu bilan birga, hukumatlar va texnologiya kompaniyalari ham AI tizimlarining xavfsizligi va shaffofligini oshirish bo'yicha qadamlar qo'ymoqdalar [7].

## **NATIJALAR**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, AI tizimlarining inson huquqlariga ta'siri jiddiy tashvish uyg'otadi. Masalan, yuz tanish texnologiyalari kamsitishlarga olib kelishi mumkin [8], chatbotlar esa noto'g'ri maslahatlar berishi yoki shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilishi mumkin [9]. Shu bilan birga, AI inson huquqlari monitoringida ham katta salohiyatga ega. Masalan, sun'iy yo'ldosh tasvirlari va big data tahlili insoniyatga qarshi jinoyatlar, majburiy mehnat va boshqa huquq buzilishlarini aniqlashda yordam beradi [10].

## **TAHLIL VA MUHOKAMA**

Sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson huquqlari sohasida yangi imkoniyatlar yaratish bilan birga, bir qator muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. AI tizimlarining keng qo'llanilishi natijasida shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, kamsitishlar va boshqa salbiy oqibatlar yuzaga kelishi mumkin. Misol uchun, yuz tanish texnologiyalari ma'lum bir irqiy yoki etnik guruhga mansub shaxslarni noto'g'ri aniqlashi va bu orqali kamsitishlarga olib kelishi mumkin [1]. Shuningdek, AI asosidagi qaror qabul qilish tizimlari, masalan, kredit berish yoki ish qabul qilishda, ma'lum bir guruhlar uchun noxush natijalarga olib kelishi mumkin [2].

Shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi ham AI bilan bog'liq eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. AI tizimlarini o'qitish uchun katta hajmdagi shaxsiy ma'lumotlar

to'planadi va qayta ishlanadi. Agar ushbu ma'lumotlar tegishli darajada himoyalansa, ular oshkor bo'lishi yoki suiiste'mol qilinishi mumkin [3]. Bundan tashqari, AI tizimlarining o'zi ham shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilishi mumkin, masalan, chatbotlar foydalanuvchilar bilan suhbat davomida ularning shaxsiy ma'lumotlarini boshqalarga oshkor qilishi mumkin [4].

AI tizimlarining shaffofligi va hisobdorligi ham muhim muammo hisoblanadi. Ko'pincha AI algoritmlari "qora quti" sifatida qabul qilinadi, ya'ni ularning qaror qabul qilish jarayoni tushunarsiz bo'ladi [5]. Bu esa AI tizimlarining adolatligi va xolisligiga shubha uyg'otadi. Shuningdek, AI tizimlarining noto'g'ri qarorlari uchun javobgarlikni aniqlash ham qiyin bo'lishi mumkin, chunki qaror qabul qilish jarayonida bir nechta subyektlar, jumladan, algoritm yaratuvchilari, ma'lumotlar to'plovchilari va tizimni qo'llovchilar ishtirok etadi [6].

Ushbu muammolarni hal qilish uchun bir qator chora-tadbirlarni ko'rish zarur. Birinchidan, AI tizimlarining xavfsizligini ta'minlash uchun texnik va tashkiliy choralar ko'rilishi kerak. Bunga xavfsizlik auditi, shifrlash, ma'lumotlarni minimizatsiya qilish va boshqa usullar kiradi [7]. Ikkinchidan, AI tizimlarining shaffofligini oshirish uchun algoritmlardagi kamchiliklarni bartaraf etish, qaror qabul qilish jarayonini tushuntirish va ochiq kodli dasturiy ta'minotdan foydalanish talab etiladi [8]. Uchinchidan, AI sohasini tartibga soluvchi qonunlar va me'yorlar ishlab chiqilishi kerak. Bularga ma'lumotlar xavfsizligi, shaffoflik, hisobdorlik va diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik kabi tamoyillar kirishi mumkin [9].

AI tizimlarining inson huquqlariga ta'sirini baholash va monitoring qilish ham muhim ahamiyatga ega. Buning uchun xalqaro tashkilotlar, milliy inson huquqlari institutlari va fuqarolik jamiyati tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur [10]. Ushbu tashkilotlar AI tizimlarining inson huquqlariga ta'sirini baholash metodologiyasini ishlab chiqishlari, monitoringni amalga oshirishlari va aniqlangan muammolar yuzasidan tavsiyalar berishlari lozim.

Shu bilan birga, AI texnologiyalari inson huquqlarini himoya qilish va monitoring qilishda ham muhim rol o'ynashi mumkin. Misol uchun, sun'iy yo'ldosh tasvirlari va big data tahlili orqali insoniyatga qarshi jinoyatlar, majburiy mehnat va boshqa huquq buzilishlarini aniqlash mumkin [11]. AI tizimlaridan foydalanib, inson huquqlari buzilishlari to'g'risidagi shikoyatlarni avtomatik ravishda qayta ishlash, tahlil qilish va mos javoblar berish ham mumkin.

AI va inson huquqlari sohasidagi muammolarni hal qilish uchun barcha manfaatdor tomonlar - texnologiya kompaniyalari, hukumatlar va fuqarolik jamiyati o'rtasida hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Texnologiya kompaniyalari AI tizimlarining xavfsizligi va shaffofligini ta'minlash, shuningdek, inson huquqlariga salbiy ta'sirni minimallashtirish bo'yicha mas'uliyatni o'z zimmalariga olishlari kerak. Hukumatlar AI sohasini tartibga soluvchi samarali qonunchilik bazasini yaratishlari va nazoratni amalga oshirishlari zarur. Fuqarolik jamiyati tashkilotlari esa AI va inson

huquqlari bo'yicha jamoatchilik fikrini shakllantirish, monitoring va advokasi faoliyatini olib borishlari lozim.

AI texnologiyalarining inson huquqlari sohasidagi o'rni murakkab va ko'p qirrali masala hisoblanadi. Ushbu texnologiyalarning keng tatbiq etilishi bir tomondan inson huquqlarini himoya qilish va monitoring qilishda yangi imkoniyatlar yaratsa, boshqa tomondan, jiddiy xavf-xatarlar ham tug'dirmoqda. Shu bois, AI sohasidagi texnik, huquqiy va etik muammolarni hal qilish, xavfsiz va mas'uliyatli AI ekotizimini shakllantirish barcha manfaatdor tomonlarning ustuvor vazifasi bo'lishi zarur. Faqat birgalikdagi sa'y-harakatlar orqaligina AI texnologiyalarining inson huquqlariga bo'lgan salbiy ta'sirini minimallashtirish va ularning salohiyatidan to'liq foydalanish mumkin bo'ladi.

### **XULOSA**

AI texnologiyalari inson huquqlari uchun ham imkoniyatlar, ham xavf-xatarlar yaratadi. Bir tomondan, ular huquqlarni himoya qilish va monitoring vositasi bo'la olsa, boshqa tomondan, kamsitish va shaxsiy ma'lumotlar oshkor bo'lishi kabi salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Ushbu murakkab holatni boshqarish uchun barcha manfaatdor tomonlar - texnologiya kompaniyalari, hukumatlar va fuqarolik jamiyati birgalikda ishlab, xavfsiz va mas'uliyatli AI ekotizimini yaratishlari zarur. Kelajakda AI sohasi rivojlanishda davom etar ekan, uning inson huquqlariga ta'sirini doimiy ravishda baholab borish va zarur choralarni ko'rish muhim bo'lib qoladi.

### **ADABIYOTLAR TAHLILI:**

1. Raso, F.A., et al., Artificial Intelligence & Human Rights: Opportunities & Risks. Berkman Klein Center Research Publication, 2018(6).
2. Buolamwini, J. and T. Gebru, Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. Proceedings of Machine Learning Research, 2018. 81: p. 1-15.
3. Latonero, M., Governing artificial intelligence: upholding human rights & dignity. Data & Society, 2018.
4. Fjeld, J., et al., Principled Artificial Intelligence: Mapping Consensus in Ethical and Rights-Based Approaches to Principles for AI. Berkman Klein Center Research Publication, 2020(1).
5. Donahoe, E. and M. Metzger, Artificial Intelligence and Human Rights. Journal of Democracy, 2019. 30(2): p. 115-126.
6. Amnesty International, Artificial Intelligence and Human Rights: Amnesty International's Recommendations. 2019.
7. Google AI, AI at Google: our principles. 2018; Available from: <https://www.blog.google/technology/ai/ai-principles/>.
8. Crawford, K., et al., AI Now 2019 Report. 2019, AI Now Institute.

9. Amodei, D., et al., Concrete Problems in AI Safety. arXiv preprint arXiv:1606.06565, 2016.
10. Corniere, H., et al., Mapping risks and opportunities of artificial intelligence for human rights. 2018, The Global Public Policy Institute.
11. IEEE, Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems, Version 2. 2017, IEEE Global Initiative on Ethics of Autonomous and Intelligent Systems.